

ODPORNišKA GIBANJA MED 2. SV. VOJNO IN KOLABORACIJA

OKUPACIJSKI SISTEMI

(I. rajh – Rimsko – nemško cesarstvo, II. Rajh – Otto von Bismarck, III. Rajh – Hitler)

Meje zasedene Evrope 1942/43

Konec l. 42 je bila večina Evrope v rokah nacistične Nemčije – nemška okupacijska oblast. Izjema je bilo 6. nevtralnih držav: Švedska, Portugalska, Španija (general Franco – od l. 39 nprej – konec španske državne vojne), Švica, Islandija, Turčija;

Podpis trojnega pakta □ sile osi □ Rim – Berlin – Tokio (Italija, Nemčija, Japonska) – sklenjen leta 1940. k trojnemu paktu so pristopile Madžarska, Romunija, NDH (vodi jo ustaš Pavelić), Finska (leta 40), Jugoslavija in Bolgarija ter Slovaška (leta 41). Le Grčija ni bila od Balkanskih držav v trojnem paktu!!

Različnost nemških okupacijskih sistemov:

Na njihovo različnost so vplivale politične, družbene in gospodarske razmere na zasedenih ozemljih in tudi odzivi in ravnanje prebivalstva.

Nemški okupacijski sistemi:

V nemški rajh so bila vključena tista ozemlja, ki so bila že pred zasedbo naseljena z Nemci: Avstrija (marec l. 38 – anšlus), Sudeti (češki Nemci – sept. 38), Gdansk (na Poljskem). Nemčiji so bila priključena poljska ozemlja, ki so jih Nemci izgubili po I. svetovni vojni.

Šef civilne uprave: Gorenjska, Štajerska, slo. deli Koroške, Alzacija, Lorena, Luxemburg. Šefi civilnih uprav naj bi v 5ih letih te pokrajine germanizirali.

Sorodni germanski narodi so Nizozemci, Danci, Flanci, Norvežani. Te naj bi z intenzivnim mešanjem postali del arijske rase.

Ostale okupirane dežele so dobile klasično okupacijsko upravo, za katero je bila značilna vojaška uprava (Poljska, Baltske dežele, Francija).

VZPOSTAVLJANJE EVROPSKEGA REDA IN ŽIVLJENSKEGA PROSTORA ZA NEMCE

Hitler leta 1923 napiše knjigo *Mein Kampf* (Moj boj), ki kasneje postane evangelij nacionalistične politične stranke. V tem delu govori o najpomembnejšem cilju nemškega naroda: *nov življenjski prostor*, ki si ga bo treba izboriti na vzhodu (s tem misli na SZ). Ta teorija kasneje postane v nacistični Nemčiji najpomembnejši element zunanje politike. Ideologija nacionalnega socializma je še temeljila na *antisemitizmu* (sovražnost do Židov) in *pravici močnejših*. V tesni povezavi z anti seminizmom je bila tudi *teorija o arijski rasi* (krvna in rasna čistost).

Pravica močnejših – popačili Darwinovo teorijo o naravnem izboru vrst – vojna med narodi naj bi bila neizbežna, tako kot je naravni izbor v naravi – močnejši morajo zmagati. V nacistični Nemčiji so podpirali veliko rojstev (pozitivna demografska politika – čim več Arijev), zato je bila ustanovljena organizacija Lebensborn, ki je skrbelo za razmonoževanje čiste arijske rase. Oživili so staro geslo Prodor na vzhod (Drang nach Osten), saj naj bi zlasti v Ukrajini ustavili prostor za arijsko raso.

Holokavst – množično uničevanje ljudi (sežig, težke preizkušnje Židov v nacistični Nemčiji od l. 1933-1945). 2. obdobja: pred l. 1941 in po njem. V 1. obdobju so sprejeli več antisemitskih (izguba državljskih pravic, niso smeli delati v javnih službah, prepoved porok med Ariji in Židi). Po »*kristalni noči*« (razbijanje židovskih lokalov in trgovin) nov. 1938 se je začelo organizirano preganjanje Židov (več kot 6 let star Žid – rumena Davidova zvezda, plenba napremičnin, prepoved vstopa v šole, javne ustanove, prometna sredstva). 2. obdobje se je preganjanje Židov razširilo po vsej Evropi. Nacistični vrh je na konferenci l. 1942 v Berlinu sprejel končno rešitev judovskega vprašanja, Žide je bilo treba odgnati na prisilno delo v uničevalna taborišča, ter jih postopoma uničiti v plinskih celicah.

Koncentracijska taborišča: Dachau, Mauthausen, Buchenwald, Ravensbrück, Bergen – Belsen...Treblinka, Sobibor, Majdanek, Belez, Chelmno, Auschwitz (poljska).

Gospodarsko izkoriščanje okupiranih dežel: uvedeno vojno gospodarstvo – racioniranje živil (omejena količina živil), vojna proizvodnja, obvezno delo prebivalstva, graditev zaklonišč, vojna industrija...

Prisilno delo: delovna taborišča v Nemčiji in Avstriji. Pod nadzorstvom SS (elitna oborožena formacija) in Gestapa (tajna državna policija) je prisilno delo vodilo več organizacij (TODT – organizacija za javna dela).

Raznorodovalni ukrepi: množične deportacije v taborišča, preseljevanje Nemcev ali namških manjšin na nekatera kolonizacijska območja in nasilno ponemčenje prebivalstva. Ukrepi na Slovenskem: spremenjena krajevna imena, imena društev, uradov..., uradni jezik je postal nemščina, prepoved slo. medijev, prepoved slo. družbenega življenja (politične stranke, društva...), članstvo v nem. organizacijah pogoj za pridobitev nem. državljanstva, ponemčevanje v vrtcih, OŠ... s pomočjo »Nemške mladine«.

Nasilen odvzem otrok (Lebensborn)

Prisilna mobilizacija v nemško vojsko

ODZIVI PREBIVALSTVA NA OKUPACIJO , KOLABORACIJA

Vzroki za nastanek kolaboracije:

Sksitenčni razlogi (ohranitev golega življenja), prva leta vojne premoč sil osi ter vzvezi s tem pričakovana dolgotrajna okupacija ali celo njihova zmaga, simpatizeranje z nacistično in fašistično ideologijo, gospodarski razlogi, v deželah, kjer so bili na čelu komunisti, tudi ptori komunizem, stremljenje po ohranitvi in prevzemu oblasti, nerešeni mednacionalni in verski spori pred začetkom vojne (Jugoslavija in SZ);

Različne oblike kolaboracije (po Repetu):

Funkcionalna kolaboracija – do neke mere dopustna, saj je bilo treba zagotoviti normalno funkcioniranje okupiranih držav (preskrba, promet, delovanje gospodarstva, javni red in mir).

Ideološka kolaboracija – idejna sorodnost raznih političnih skupin z ideologijo okupatorjev (Francija, Norveška).

Francija (franksistična stranka – povdarja anitseminizem in se zavzemala za fašistično revolucijo v Franciji. Norveška (major Quisling – proti nacistična stranka narodne enotnosti in postal po okupaciji predsednik marionetne vlade).

Politična in upravna kolaboracija – tesno povezana z ideološko, uredniki v uredih so morali biti ideološko preverjeni – Ljubljanska pokrajina, Hrvaška, Slovaška;

Kulturna kolaboracija – prepričanje o suprerionosti oz. večvrednost nemške kulture – asimilacija – prva leta okupacije so bila sorazmerno uspešna, ker je pritegnila k sodelovanju desno usmerjene umetnike in znanstvenike (Francija).

Vojaška kolaboracija – domače pomožne vojaške in policijske enote (skr za red in mir), sodelovale so tudi v boju proti odporniškim gibanjem.

Gospodarska kolaboracija – izkoriščanje okupirane dežele, domači industrijalci pa so to opravičevali z izgovorom, da so ščitili zaposlene in preprečevali njihov odhod na prisilno delo ali v nemško vojsko.

Obračun s kolaboracionisti – ob koncu vojne – sojenje, spontana obračunavanja (divje epirucije).

ODPORNišKA GIBANJA IN NJIHOVI CILJI

Gverila/Gverilska vojska – boj v sovražnikovem zaledju z majhnimi samostojnimi enotami – *partizansko gibanje* (posebna taktika: hiter napad, še hitrejši umik, izogibanje frontalnim spopadom...). *Haaška konvencija* opredeljuje partizana kot borca za svobodo proti okupatorju in hkrati soborca regularne vojske.

Vzroki za nastanek odpora:

Izgon okupatorjev

Osvoboditev domovine

Stopnja brutalnosti okupacijskega sistema

Ideja o izvedbi socialistične revolucije (Jugoslavija)

Politika emigrantskih vlad in okupiranih držav

Poljska – sept. 1939 poljsko vodstvo emigriralo v Romunijo, kjer je bilo internirano, zato je bila iz Poljakov v tujini sestavljena nova vlada, sedež najprej v Parizu, potem pa v Londonu.

Norveška – kralj Haakon VII. emigriral v London.

Jugoslavija – Peter II. Karadžordžević in vlada emigrira najprej v Egipt, potem pa v London.

Za vse je značiln, da so organizirale odporniška gibanja, ki pa niso tvegala z začetkom takojšnjega oboroženega boja, ampak so sprejela taktiko čakanja.

Cilji levo usmerjenih političnih skupin v odporniških gibanjih

Vodili so jih komunisti ali pa so imeli posebno vlogo leve politične sile (vodilno vlogo v: Albaniji, Bolgariji,

Madžarski, Jugoslaviji, zelo pomembno vlogo pa v: Franciji, Italiji, Grčiji). Ponekje so bile politične sile s komunisti na čelu zelo šobke pa so vseeno s pomočjo Rdeče armade prevzele oblast (Poljska, Češko – slovaška, vzh. Nemčija,

Romunija). Poglavitna cilja komunistov sta bila osvobodilni boj in boj za revolucionarne spremembe.

OBLIKE ODPORA

Ilegalna propaganda

Obveščevalna dejavnost

Sabotaže, stavke

Močan in organiziran odpor

} pasivne oblike odpora

Pasivne države: Luksemburg, Belgija, Danska, Češko – slovaška, Finska, Nemčija, večina Avstrije;

Aktivne: Norveška, Grčija, Poljska, Italija, Francija;

--	--	--